

Recenzja

uzasadniająca nadanie dr Małgorzacie Kamińskiej stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie pedagogika

na podstawie całokształtu dorobku naukowego i cyklu publikacji pt. ***Potencjał współpracy i uczenia się w środowisku zawodowym nauczycieli w perspektywie społeczno-kulturowej*** wskazanego we wniosku jako osiągnięcie naukowe

[Przewód prowadzony przez Wydział Humanistyczny Uniwersytetu Szczecińskiego]

Kierując się zapisami art. 16 Ustawy z dnia 14 marca 2013 roku z późniejszymi zmianami przedstawiam ocenę dotyczącą tego, czy przedłożone przez Habilitantkę prace uzasadniają nadanie Jej stopnia naukowego doktora habilitowanego nauk społecznych w zakresie pedagogiki. Skupiam się zatem na udzieleniu odpowiedzi na pytanie, czy wskazany we wniosku cykl publikacji pt. *Potencjał współpracy i uczenia się w środowisku zawodowym nauczycieli w perspektywie społeczno-kulturowej* stanowi „osiągnięcie naukowe” spełniające wymóg „znacznego wkładu autora w rozwój określonej dyscypliny naukowej” (art. 16 ust. 2 pkt. 1 i 2 Ustawy) oraz czy dorobek naukowy Habilitantki można – zgodnie z kryteriami oceny ujętymi w rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 1 września 2011 r. w sprawie kryteriów oceny osiągnięć osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego (Dz. U. Nr 196, poz. 1165) uznać za „istotną aktywność naukową”.

Zaczynam od *Wprowadzenia* prezentującego przebieg kariery akademickiej dr Małgorzaty Kamińskiej. Następnie dokonuję oceny wskazanego wyżej cyklu publikacji odnośnie do spełniania kryterium „osiągnięcia naukowego”. W kolejnym fragmencie skupiam się na oszacowaniu dorobku naukowego w kategoriach „istotnej aktywności naukowej” by całość wyводу, powiem to od razu, zamknąć pozytywną konkluzją.

Wprowadzenie

Pani dr Małgorzata Kamińska – adiunkt na Wydziale Pedagogicznym Szkoły Wyższej im. Pawła Włodkowica w Płocku – ukończyła studia magisterskie w zakresie pedagogiki na Wydziale Pedagogicznym Uniwersytetu Warszawskiego w roku 1994. Pracę magisterską zatytułowaną *Stosunek nauczycieli do przemian oświatowych* przygotowała pod kierunkiem naukowym prof.

dra hab. Tadeusza Lewowickiego. Ujawnione wówczas zainteresowania naukowe były rozwijane w trakcie pracy zawodowej (w szkołach i od 1997 w Wyższej Szkole im. Pawła Włodkowica w Płocku – na stanowisku wykładowcy, starszego wykładowcy i od 2014 roku adiunkta). W okresie tym Habilitantka uzyskała, w roku 2001, na podstawie przygotowanej pod kierunkiem prof. dr hab. Romana Schulza pracy doktorskiej pt. *Człowiek w sytuacji innowacyjnej na przykładzie postaw i zachowań nauczycieli wobec reformy systemu edukacji w Polsce* (recenzentami byli profesorowie Tadeusz Lewowicki i Eugenia A. Wesółowska), pierwszy stopień naukowy, i zgromadziła dorobek w dziedzinie badania procesów organizacji i nauczania w szkole wyższej predysponujący ją do wystąpienia z wnioskiem o nadanie drugiego stopnia naukowego.

Warto przy tym podkreślić, że Habilitantka pracuje na etacie naukowo-dydaktycznym dopiero pięć lat. Wcześniej łączyła, jak sugeruje materiał informacyjny zawarty w dokumentacji wniosku, pracę w Szkole Wyższej im. Pawła Włodkowica - w charakterze wykładowcy i starszego wykładowcy - z pracą nauczyciela i dyrektora w różnego typu szkołach - od szkoły podstawowej miejskiej i wiejskiej po gimnazjum i liceum. W autoreferacie dr Kamińska podkreśliła, że dzięki temu miała „okazję poznawać pracę nauczycieli „od wewnątrz, zza kulis”, i wzbudzony wówczas „niepokój poznawczy”, związany z uwspólnianymi doświadczeniami „samotnego zmagania się z codziennymi wyzwaniami”, w sposób poniekąd oczywisty czy naturalny uczyniła przedmiotem studiów literaturowych i badawczych *stricto* poszukiwań.

Osiągnięcia naukowe

Cykl publikacji zatytułowany „Potencjał współpracy i uczenia się w środowisku zawodowym nauczycieli w perspektywie społeczno-kulturowej” obejmuje monografię autorską (*Współpraca i uczenie się nauczycieli w kulturze organizacji szkoły. Studium teoretyczno-empiryczne*, Kraków: 2019, s.330), współredakcję zbiorowej pracy zwartej *Demokratyczne ścieżki edukacji* (Płock: 2010) oraz 10 publikacji, wśród których znajdujemy dwa artykuły opublikowane i punktowane w czasopiśmie krajowym

(1) *Sieci uczących się i współpracujących nauczycieli jako model doskonalenia zawodowego osób dorosłych*, w: „Journal of Modern Science”, 2014, Nr 3/22;

(2) *Rekonstrukcja koncepcji sił ludzkich we współczesnej wizji kapitału społecznego*, w: „Edukacja dorosłych”, 2011, Nr 1), oraz siedem rozdziałów w pracach zbiorowych (w tym w dwóch pod współredakcją Habilitantki)

oraz następujące rozdziały w monografiach zbiorowych:

(3) *Współpraca nauczycieli w świetle raportów z ewaluacji wewnętrznej szkół*, w: M. Sitek, T. Graca (red.) „Nowe wyzwania dla Europy XXI wieku w dziedzinie zarządzania i edukacji”, Jozefów: Wyższa Szkoła Gospodarki Euroregionalnej im. Alcide De Gasperi, 2015;

(4) *O zaufaniu i wiarygodności – z badań nad kapitałem społecznym nauczycieli*, w: K. Gawlicz, P. Rudnicki, M. Starnawski, T. Tokarz (red.) „Demokracja i edukacja. Dylematy, diagnozy, doświadczenia”, Wrocław: WN DSW, 2014;

- (5) *Wymiary potencjału społecznego nauczycieli. Komunikat z badań*, w: M. Kamińska, L. Tomaszewska (red.) „Edukacja i społeczeństwo obywatelskie – perspektywa interdyscyplinarna”, Płock: Wyd. SW im. P. Włodkowica, 2013;
- (6) *Teoretyczne i praktyczne obszary zespołowego uczenia się nauczycieli*, w: E. Jaszczyszyn, J. Szada-Borzyszkowska (red.) „Edukacja w kreowaniu współczesnej rzeczywistości. Możliwości i ograniczenia”, Siedlce: Wyd. Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego, 2013;
- (7) *Współdziałanie czy rywalizacja? O sztuce budowania kapitału społecznego nauczycieli*, w: A. Rogalska-Marasińska, L. Janiszewska (red.) „Edukacja a kapitał społeczny”, Wyd. PAN i Uniwersytet Łódzki, Łódź 2012;
- (8) *Uczenie się jako priorytet edukacyjny?*, w: J. Piekarski, L. Tomaszewska, A. Głowacka (red.) „Edukacja jako całonocne doświadczenie”, Płock: 2012;
- (10) *Edukacja obywatelska w cenie – czyli jak wspierać proces demokratyzacji i rozwój kapitału społecznego*, w: M. Kamińska, L. Tomaszewska (red.) „Demokratyczne ścieżki edukacji”, Płock: 2010.

Ten objętościowo szeroki dorobek można rozpatrywać w układzie chronologicznym (kolejności pojawiania się na rynku czytelnictwa poszczególnych wydawnictw) lub tak jak ma to miejsce w autoreferacie – w porządku biograficzno-logicznym. Dla potrzeb recenzji – określenia wkładu do dyscypliny - wybieram trzecie z możliwych rozwiązań, a mianowicie kryterium teoretyczno-metodologiczne by odnieść się - po pierwsze - do sposobu konceptualizacji cyklu i po drugie, do podstaw epistemologiczno-metodologicznych prowadzonych poszukiwań (studiów literaturowych i badań własnych).

Tym, co przykuwa uwagę w konceptualizacji cyklu - rozpatrywaniu problemu współpracy i wzajemnego uczenia się nauczycieli w dwóch płaszczyznach teoretyczno-badawczych jako kategorii budujących pojęcie potencjału społecznego oraz kategorii strukturalnych wpisujących się w koncepcję szkoły jako organizacji uczącej się (Por. autoreferat, s. 10) to **spójność** wobec oryginalnych czy nieoczywistych w dotychczasowym dyskursie edukacji nauczycieli „mariaży” (definiowanie i interpretowanie *potencjału społecznego* - głównego pojęcia cyklu ma miejsce we wszystkich z wymienianych wyżej publikacjach i znajduje całościowe dopełnienie w wieńczącej cykl monografii) i **zaangażowanie** widoczne w motywacji i (jej ukontekstowaniu) podejmowania studiów i badań. Uwaga ta dotyczy analiz prowadzonych w tekstach przygotowanych w oparciu o studia literaturowe (zob. np. 1-2; 7-10) jak i artykułach opartych na raportach z badań własnych (artykuły 4, 5, 6 oraz monografia).

Odzwierciedlone w artykułach *stricte* „teoretycznych” i badawczych poszukiwania odnośne do rozwiązania interesującego Autorkę problemu dysfunkcjonalności doskonalenia nauczycieli, ukazują po pierwsze, że nie chodzi tu tylko o nowe formy czy formuły, ale nade wszystko o podejście. Przypisać zatem (po trzecie) należy, że w tych poszukiwaniach nie ma przypadkowości. Analizy kontekstu i istoty zmiany w interesującym Autorkę obszarze edukacji prowadzone są z uwzględnieniem kategorii pochodzących z krytycznej (niekoniecznie w znaczeniu frankfurckiej) szkoły myślenia w naukach społecznych. I tak, w przyjmowaniu stanowiska teoretyczno-badawczego Habilitantka odwołuje się z jednej strony do pochodzącej

z pedagogiki społecznej lat 30. ubiegłego wieku koncepcji *sił ludzkich* Heleny Radlińskiej (zob. p. 2) do/czytanej w kontekście współcześnie definiowanych związków kapitału społecznego z edukacją. Czyni to poprzez odwołanie do teorii więzi społecznych uwzględniającej koncepcję intencjonalnego współdziałania Floriana Znanieckiego (p. 5, 7, 10), co pozwoliło Jej na opracowanie założeń i weryfikację empiryczną potencjału społecznego w środowisku zawodowym nauczycieli rozumianego jako *niematerialne zasoby zaangażowania, zaufania, norm wzajemności i sieci powiązań osobowych, które umożliwiają współpracę i wymianę wiedzy* (zob. np. 4 i 5), a z drugiej - do idei całościowego uczenia się demokratycznych koncepcji profesjonalizmu nauczycieli, wpisujące się w koncepcję szkoły jako organizacji uczącej się wywodzącej się z konstruktywistycznych nurtów badań nad zarządzaniem zmianą (zob. p. 4-5, 8, 2). Dodać też trzeba, że drugi spośród wyróżnionych zestawów kategorii analitycznych i interpretacyjnych, podobnie jak te konstytuujące pojęcie sił społecznych nauczycieli, znalazł także empiryczną weryfikację. Autorka podjęła m. in. badania diagnozujące poziom i style współpracy nauczycieli w kontekście wymogów zarządzania oświatą w świetle współczesnych teorii zmiany (p. 3). Podkreślić też warto, że o ile dwa projekty poświęcone diagnozie wybranych elementów sił społecznych w środowisku nauczycieli zrealizowane zostały w klasycznej konwencji badań ilościowych (sondażu diagnostycznego) to badania wskazane wyżej były oparte na analizie danych zastanych (Habilitantka sięgnęła do raportów z ewaluacji wewnętrznej różnych szkół i placówek, takich jak szkoły podstawowe, gimnazja, zespoły szkół, w tym także szkoły zawodowe i ośrodek szkolno-wychowawczy).

Pozycję szczególną w recenzowanym cyklu zajmuje, jak już wcześniej wspomniałam, monografia zatytułowana *Współpraca i uczenie się nauczycieli w kulturze organizacyjnej szkoły. Studium teoretyczno-empiryczne*. Wieńczy ona, dopełnia, *update* wysiłki konceptualizacyjne podejmowane w publikacjach. Monografia została wydana, przypomnijmy, w 2019 r. Jej konstrukcja jest bardzo jasna, odpowiadająca w pełni podtytułowi. Czytelnik otrzymuje tu świetnie wyłożone teoretyczne podstawy koncepcji doskonalenia nauczycieli wpisanej w 'nowe' (konstruktywistyczne jeśli idzie o proweniencję) myślenie o kulturze szkoły i raport z badań. Część pierwsza konstytuowana jest przez trzy rozdziały podejmujące kolejno takie tematy jak (1) *Teoretyczne podstawy współpracy w kulturze organizacji*, (2) *Współpracy nauczycieli w kulturze organizacyjnej szkoły* oraz (3) *Zespołowemu uczeniu się nauczycieli we współpracy*. Pełniące *de facto* rolę teoretycznej analizy przedmiotu badań charakteryzują się dobrym ustrukturyzowaniem (poszczególne rozdziały, a w nich podrozdziały, wynikają logicznie jeden z drugiego) oraz „zgrabną”, opartą na oczytaniu i adekwatnym doborze źródeł bibliograficznych, narracją. Autorka jest tu pewna przyjętego stanowiska teoretycznego i pewność tę przekłada w drugiej części monografii na prezentację podstaw metodologicznych (rozdział IV) oraz wyników badań własnych skupionych na opisanu problemu współpracy i uczenia się przez pryzmat deklaracji nauczycieli i dyrektorów szkół (rozdziały V-IX). Dane do analiz zostały pozyskane w drodze odpowiedzi respondentów na skalowane pytania ankiety stanowiące zoperacjonalizowaną i „wywyskaźnikowaną” wersję założeń teoretycznych oraz wypowiedzi dyrektorów szkół w

trakcie standaryzowanego wywiadu (Starannie dobrana próba reprezentatywna liczyła 259 nauczycieli i 10 dyrektorów szkół).

W projekcie tym Habilitantka postępuje w zgodzie z zasadami i procedurami przyjętymi w metodologii badań społecznych osadzonych w tradycji ilościowej. Gromadzi porównywalny materiał, który opracowuje statystycznie, wzbogacając interpretację uzyskanych wyników o egzemplifikację cytatami swobodnych wypowiedzi respondentów. Obejmuje on (materiał) dane dotyczące przekonań nauczycieli o współpracy zespołowej w szkole, ich opinii na temat norm współpracy w zespołach nauczycielskich, oceny zadań na temat przejawów tejże współpracy oraz osobistego ustosunkowania do zespołowego uczenia się oraz przejawów wzajemnego uczenia się w zespołach nauczycielskich. Taka struktura części drugiej monografii odpowiada postawionym problemom i hipotezom badawczym. Przy okazji dodać jednak muszę, że Autorka nie wyodrębniła w rozdziale dotyczącym podstaw metodologicznych badań własnych podrozdziału poświęconego operacjonalizacji i wskaźnikowaniu zmiennych. Rolę tę pełni rozbudowany opis problemów badawczych i odpowiadających im hipotez.

Uzyskujemy dzięki temu obraz pewnej gotowości tzw. środowiska do zmiany paradygmatycznej w obszarze pracy edukacyjnej z nauczycielami (przejścia od paradygmatu doskonalenia, realizowanego najczęściej poza szkołą i to z udziałem ekspertów zewnętrznych, do paradygmatu całościowego uczenia się wpisywanego w zmienianie kultury szkoły w kierunku organizacji uczącej się) mierzony deklarowanymi wartościami przypisywanymi współpracy w szkole. Ten umiarkowanie pozytywny obraz potencjału zmiany ma jednak rys w postaci wyników analiz odpowiedzi respondentów na pytania dotyczące *status quo*. Zawężone co do zakresu, pragmatyczne w istocie podejście do wzajemnego uczenia się we współpracy, osadzone jest bowiem w opisie tzw. rzeczywistości, konkludowanym przez Autorkę tezą o realizowanej w codziennym działaniu głównie adaptacyjnej funkcji kultury organizacyjnej i po części funkcji stabilizującej. „Sztywność systemu szkolnego” i mocna, w znaczeniu narzędzia kontroli i oceny pracy nauczycieli, pozycja dyrektorów szkół, stanowią istotną, obok uformowanych biograficznie w określonych kontekstach kulturowych przekonań, barierę albo ... wyzwanie (?) w procesie budowania szkoły jako organizacji uczącej się. To, że Autorka ustaliła, *jak jest* w perspektywie *jak być powinno* (dodać tu należy, że w pedagogii szerokie, jeśli idzie o skalę - badania diagnostyczne, nie należą do częstych) otwiera, nie tylko przed nią, przestrzeń do dalszych badań pogłębiających uzyskane rozpoznania. Mogą one być realizowane w konwencji jakościowej, co przyniesie nam wiedzę typu *tak bywa* czy *tak się zdarza*, albo w paradygmacie transformacyjnym, na przykład wersji krytycznej, skupionej na pytaniu, *czy tak jak jest być powinno* i *co w związku z tym możemy zrobić*.

Zamykając ten fragment recenzji poświęcony ocenie cyklu publikacji *Potencjał współpracy i uczenia się w środowisku zawodowym nauczycieli w perspektywie społeczno-kulturowym* monografii w kategoriach osiągnięcia naukowego pokreślić pragnę, że wskazane wyżej uwagi metodologicznej nie umniejszają wartości naukowej dorobku wskazanego jako osiągnięcia. Autorka miała i ma prawo sytuować swe poczynania badawcze w wybranej szkole teoretyczno-metodologicznej, czyli w tym przypadku w funkcjonalizmie (pewnym wyjątkiem

jest tu artykuł oparty o wtórną analizę danych). Dostrzegam zatem, z jednej strony konsekwencję, ale z drugiej - pewne sygnały świadczące o otwartości wobec poszerzania wyników badań realizowanych w konwencji ilościowej o analizy „miękkich” danych (odpowiedzi respondentów na otwarte pytania ankiety oraz wypowiedzi dyrektorów szkół uzyskane w wywiadach w ustrukturyzowanych wywiadach). Jako reprezentantkę opozycyjnych wobec scjentyzmu paradygmatów doceniam też sygnalizowaną i w końcowej części monografii i w autoreferacie gotowość do podjęcia - w najbliższej przyszłości - badań realizowanych w perspektywie emiczej. Rozumiem wybór Habilitantki. Jako praktykowi edukacji trudno zapewne przychodzi Jej „dziwić się” sytuacji zastanej w dobrze jej przecież znanym „terenie”. „Dotykając” na co dzień problemów współpracy i wzajemnego uczenia się w kreowaniu kultury szkoły jako organizacji uczącej się i poszukując możliwości pokonania piętrzących się barier sięga – w nadziei możliwości wyjaśnienia uwarunkowań *status quo* - po twarde narzędzia pomiaru. Odnoszę wrażenie, że kolejnym krokiem może okazać się nie tylko prowadzenie badań jakościowych, ale uczynienie ich elementem badań zaangażowanych (np. w działaniu) podejmowanych wspólnie z nauczycielami. Kompetencje naukowe obudowujące warsztat okażą się tu na pewne dobrym fundamentem nie tylko pisania, ale i współkreowania zmiany. Demonstrowana w narracji dokumentacji wniosku auto-refleksyjność pozwala przewidywać dalszy rozwój – indywidualny i ... kolektywny (rozumiany jako transformacja wspólnot nauczycielskich).

Oszacowanie cyklu publikacji w kategoriach osiągnięcia naukowego, wnoszącego określony wkład do rozwoju dyscypliny, opiera się na następujących, formułowanych w treści niniejszej recenzji, ocenach:

- (1) usytuowanie studiów i badań w ważnym, ale **zaniedbanym paradygmatycznie** (w znaczeniu *myślenia teorii o praktyce*)¹ - obszarze, a mianowicie w edukacji nauczycieli
- (2) uczynienie, osadzonej w paradygmacie konstruktywistycznym koncepcji szkoły jako organizacji uczącej się, kierunkiem pożądanej zmiany wydaje się warunkiem *sine qua non* **wyjścia poza** dotychczasowy, „dostarczony” w języku Brunera, model „doskonalenia”, stawiający bardziej na indywidualne osiągnięcia niż rozwijanie sposobów *bycia* z innymi w świecie edukacji;
- (3) uwzględnienie w konceptualizacji badań oprócz **kategorii *stricte* pedeutologicznych**, także takich, które pochodzą z **dyskursu zmiany konstruowanego w innych subdyscyplinach pedagogicznych i naukach społecznych** (z andragogiki pochodzi koncepcja usytuowanego uczenia się czy wspólnot praktyki, pedagogiki społecznej koncepcja sił społecznych, z socjologii teoria kapitału społecznego i sieci, a z nauk o zarządzaniu teorie zarządzania zmianą i organizacje uczące się) prowadzące do szerokiego oglądu badanych procesów;
- (4) sięgnięcie w badaniach własnych, opartych na paradygmacie obiektywistycznym, do nowych, w stosunku do tradycyjnego (konwencjonalnego) myślenia o doskonaleniu procesu nauczania, kategorii, pozwalających na **dekonstrukcję** dotychczasowego

¹ Pożyczam tu od Prof. Doroty Klus-Stańskiej sformułowanie z podręcznika *Paradygmaty dydaktyki. Myśleć teorii o praktyce* (Warszawa: PWN, 2018).

dyskursu doskonalenia szkoły i nauczania i ujawnienie **barier**, nie tylko **strukturalnej**, ale i **mentalnej** natury, w przechodzeniu od 'swoistego', bo wąsko rozumianego pragmatyzmu (kultury podającego i sprawnego nauczania) do **transformacyjnego** nauczania i uczenia się;

- (5) zdiagnozowanie nie tylko tych barier, ale i „**potencjału współpracy i uczenia się**” nauczycieli w miejscu pracy, otwierające przestrzeń nie tylko **rekonstrukcji**, w badaniach narracyjnych, reguł osadzonej w tradycji **gramatyki szkolnictwa internalizowanej i praktykowanej przez nauczycieli**², ale i podejmowania opartej na tym rozpoznaniu zmiany poprzez badania interwencyjne – np. **partycypacyjne badania w działaniu**.

Aktywność naukowa

Aktywność naukową Habilitantki oceniam po pierwsze, przez pryzmat jej **dorobku publikacyjnego** (z wyłączeniem monografii i publikacji konstytuujących cykl poddany ocenie jako osiągnięcie naukowe), po drugie z punktu widzenia **aktywności konferencyjnej** oraz działalności **badawczej, dydaktycznej i popularyzatorskiej** afiliowanej przy Wydziale Pedagogicznym Szkoły Wyższej im. Pawła Włodkowica w Płocku.

Dorobek publikacyjny (obejmujący prace naukowe) jest bogaty ilościowo. Składają się nań – z wyłączeniem monografii i publikacji składających się na „osiągnięcie naukowe” jedną monografię (opublikowana praca doktorska), 14 artykułów w czasopismach naukowych³, w tym w pięciu o charakterze międzynarodowym, 25 rozdziałów w pracach zbiorowych (w tym 11 o charakterze współautorskim i cztery w monografiach wydanych za granicą - po dwa w USA i Czeskiej Republice), siedem współredakcji monografii zbiorowych (stanowiących na ogół pokłosie współorganizowanych przez Habilitantkę konferencji naukowych).

Ilościowo jest to dorobek spory, a dodać doń jeszcze należy siedmiokrotne recenzowanie publikacji w czasopismach i dwukrotne monografii. Wynik cytowań w bazie Google Scholar wynosił w momencie składania wniosku 11, a indeks Hirsha 2.

Recenzowane publikacje są nieco zróżnicowane ze względu na typ, objętość tekstu, miejsce wydania. Składają się nań głównie eseje stanowiące pokłosie wystąpień (referatów wygłoszonych na sympozjach i konferencjach naukowych. Artykułów opartych na przeprowadzonych przez Autorkę badaniach empirycznych jest mniej. W dorobku są teksty prezentujące głównie tropy prowadzonych poszukiwań i artykuły podejmujące wybraną problematykę w bardziej wyczerpującym zakresie.

Widoczne są w nim – oprócz tych, które związane są bezpośrednio z cyklem określonym jako osiągnięcie naukowe, dwa inne, choć także powiązane, nurty zainteresowań naukowych

² Zob. Bucharova L. (2019) *Grammar of Schooling. Comparative study of changing practices in elementary schools in Czech, Polish and Portuguese school*. Praca doktorska przygotowana w ramach projektu EDiTE pod kierunkiem naukowym prof. zw. dr hab. Marii Czerepaniak-Walczak, Wrocław: WNP.

³ Różnica między tą liczbą a tą wskazaną w dokumentacji wniosku wynika z tego, iż Habilitantka wykazała w niej dwie recenzje monografii i sprawozdanie ze Zjazdu Pedagogicznego, których nie można zaliczyć do publikacji naukowych.

Habilitantki. Pierwszy „zestaw” afiliowany jest przy pedeutologii i obejmuje teksty poświęcone problematyce profesji nauczycielskiej. Drugi, dotyczy funkcjonowania szkoły jako instytucji edukacyjnej. Cechą wspólną jest motyw przewodni, który można wyrazić triadą *edukacja - nauczyciele – zmiana*. We wszystkich tekstach Autorka prezentuje stanowisko teoretyczne określane jako funkcjonalizm. „Ogląda” edukację w kategoriach systemowych. Poszukuje odpowiedzi na pytania o „dobrą” szkołę w kontekście społeczno-kulturowych przemian kontekstu. Obnaża słabe punkty zarówno „nowych” polityk i strategii jak oraz tła kulturowego.

Wśród tekstów poświęconych problematyce „nauczycielskiej” na wyróżnienie zasługuje kilka z nich opublikowanych jako rozdziały w pracach zbiorowych przygotowanych w oparciu o teksty wystąpień na konferencjach, których Habilitantka była współ/organizatorką. Należą do nich przede wszystkim takie teksty jak

- (1) Przemiany funkcji zawodowych nauczyciela we współczesnej edukacji, w: M. Kamińska (red.) *Wybrane problemy nauczania i wychowania. Z doświadczeń okresu transformacji*, Płock: 2015;
- (2) Nauczyciel dla zmiany czy zmiana dla nauczyciela – pedeutologiczne aspekty przemian edukacyjnych i społecznych, w: J. Piekarski, M. Kamińska, L. Tomaszewska, E. Bartuś (red.) *Nauczyciel i nauczanie w warunkach zmiany edukacyjnej*, Płock: 2014;
- (3) Jakość kształcenia w wersji „light”. Pytania o profesjonalność i odpowiedzialność szkoły i nauczycieli, w: J. Piekarski, L. Tomaszewska, A. Głowala, M. Kamińska (red.) *Nowa jakość w edukacji*, Płock: 2013.

Stanowią one „pogłębione dopełnienie” wątków podjętych w cyklu publikacji wskazanym jako główne osiągnięcie naukowe. Próby redefiniowania profesjonalizmu nauczycieli, otwarcie na koncepcje nauczania konstruowane w innym niż obiektywistyczny paradygmacie, z edukacyjnymi badaniami w działaniu włącznie, przekonują do obietnicy złożonej / dają podstawy określonej w końcowym fragmencie autoreferatu kierunku dalszych badań w wybranym polu problemowym.

W nurcie drugim zainteresowań Habilitantki ulokowane są teksty dotyczące wybranych problemów kształcenia na różnych poziomach edukacji – od przedszkola do szkoły wyższej. Te wybrane problemy dotyczą szkolnego programu, dostosowania szkolnictwa do wymogów członkostwa w Unii Europejskiej, demokratycznego i obywatelskiego wymiaru edukacji, zmieniających się podstaw autorytetu nauczyciela, kształcenia i doskonalenia nauczycieli, praktyk zmieniających kulturę nauczania (ocenianie kształtujące, interakcje międzyosobowe i komunikacja w klasie, szkole, środowisku), procesów wychowania w odniesieniu do i kształtowania tożsamości – dzieci, młodzieży – w środowisku wielokulturowym.

Pozytywną ocenę tej części dorobku naukowego Habilitantki osłabia nieco brak artykułów w punktowanych czasopismach naukowych, lokalny i regionalny wymiar czasopism, w których Autorka publikuje swe teksty (są to głównie czasopisma uczelniane), dominacja uczelnianych wydawnictw, w których publikowane są prace zbiorowe zawierające rozdziały autorstwa Habilitantki. Tylko pięć spośród nich opublikowano w prestiżowych witrynach typu uniwersyteckiego.

Bogata jest **aktywność konferencyjna** Habilitantki. Lista wydarzeń, w których Habilitantka wzięła aktywny udział (w roli nie tylko referenta, ale i organizatora wydarzeń oraz moderatora sesji i redaktora monografii naukowych stanowiących ich pokłosie) jest doprawdy imponująca (ponad 50). Podkreślić warto, po pierwsze, nauko- czy kulturotwórczą funkcje, jakie pełnią te wydarzenia w środowisku współpracujących szkół wyższych. Obok Szkoły Wyższej im. Pawła Włodkowica usytuowane są w tej oddolnie konstytuowanej (?) sieci m.in. Wyższa Szkoła Gospodarki Euroregionalnej im. Alcide De Gasperi w Józefowie, Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach), wspomagane udziałem w nich tychże wydarzeniach profesorów, znanych i uznanych autorytetów polskiej pedagogiki akademickiej. Podkreślić też w tym kontekście warto działalność konferencyjną Habilitantki służącą popularyzacji nauki. Udział w konferencjach, prowadzenie warsztatów, spotkania z tzw. metodykami, teksty w wydawnictwach popularno-naukowych wskazują - nie tylko w kategoriach liczbowych - wpływ Habilitantki na jakość praktycznej wiązki dyskursu edukacyjnego w środowisku lokalnym czy regionie.

Dr Małgorzata Kamińska w umiarkowanym stopniu włącza się w działania sprzyjające **umiędzynarodowieniu nauki i dydaktyki**. Uczestniczy w programie współpracy rodzimego ośrodka (Szkoły Wyższej im. Pawła Włodkowica w Płocku) z Jarosławskim Państwowym Uniwersytetem Pedagogicznym (Federacja Rosyjska) oraz Kijowskim Uniwersytetem im. Borysa Grinczenki na Ukrainie. Czterokrotnie odbywa wizyty studyjne, uczestniczy w konferencjach, prowadzi wykłady adresowane do studentów. Od 2016 roku jest członkiem *Ukrainian Academy of Acmeology* (Dept. Of Pedagogy and Psychology). Jest obecna w publikacjach zbiorowych wydawanych zresztą nie tylko w tych wskazanych wyżej ośrodkach naukowych ale i amerykańskich (Zob. np. Cognitive and social aspects of the cooperation of teachers, in: A. Solak, K. Dziurzyński (eds.) *Education and Unbringing in Theory and Practices*, South Jordan: House Publishing Ecko, 2014).

W końcowym fragmencie tej części recenzji pragnę zwrócić uwagę na związek poszukiwań naukowych (badawczych) z działalnością Habilitantki w obszarze **dydaktyki akademickiej**. Pani Doktor sprawuje opiekę nad kolejnymi rocznikami studentów pedagogiki, nad ich praktykami szkolnymi, koordynuje prace Wydziałowej Komisji Jakości. Bierze też udział w opracowywaniu programów kształcenia i prowadzi zajęcia z przedmiotów pedeutologiczno-metodologicznych na specjalności edukacja przedszkolna i wczesnoszkolna. Prowadzi seminaria dyplomowe (do końca ubiegłego roku wypromowała około 300 licencjatów i 114 magistrów).

Podkreślić też pragnę, że mimo braku zwyczajowych w tym obszarze osiągnięć, takich na przykład jak opieka naukowa nad doktorantami w charakterze promotora pomocniczego czy staży zagranicznych w prestiżowych ośrodkach akademickich oraz udziału w ogólnopolskich czy międzynarodowych konsorcjach lub sieciach badawczych aktywność podejmowaną przez Habilitantkę w okresie zatrudnienia w Wyższej Szkole im. Pawła Włodkowica nie sposób nie uznać za istotną. Cecha ta jest bowiem w tym przypadku definiowana przez inne cechy niż typowe dla nauczycieli akademickich rozwijających potencjał naukowy w uczelniach typu akademickiego (okrętach flagowych).

Wysoką ocenę prezentowanej w dokumentacji działalności wystawiają dr Małgorzacie Kamińskiej władze. Przez Rektora rodzimej uczelni była **kilkukrotnie wyróżniana** za opiekę merytoryczną nad pracami licencjackimi. Zdobyła też wyróżnienie dla promotora pracy licencjackiej, która zdobyła I miejsce w IV edycji konkursu „Dyplom dla Płocka” (2008/2009). W tym samym roku została odznaczona przez Prezydenta Polskiej Rzeczypospolitej **Brązowym Krzyżem Zasługi**, a pięć lat wcześniej za szczególne zasługi dla oświaty i wychowania uhonorowana została przez Ministra Edukacji Narodowej i Sportu **Medalem Komisji Edukacji Narodowej**.

Konkluzja

Przedstawione wyżej oceny i uwagi, dotyczące zarówno tego, czy monografia wskazana we wniosku jako „osiągnięcie naukowe” Pani dr Małgorzaty Kamińskiej stanowi wkład do dyscypliny, w ramach której Habilitantka (doktor nauk humanistycznych w zakresie pedagogiki) ubiega się o awans naukowy, jak i tego, czy przedstawiony dorobek naukowy świadczy o tym, że mamy tu do czynienia z „istotną aktywnością naukową”, uzasadniają w stopniu wystarczającym Jej starania o uzyskanie stopnia naukowego doktora habilitowanego.

